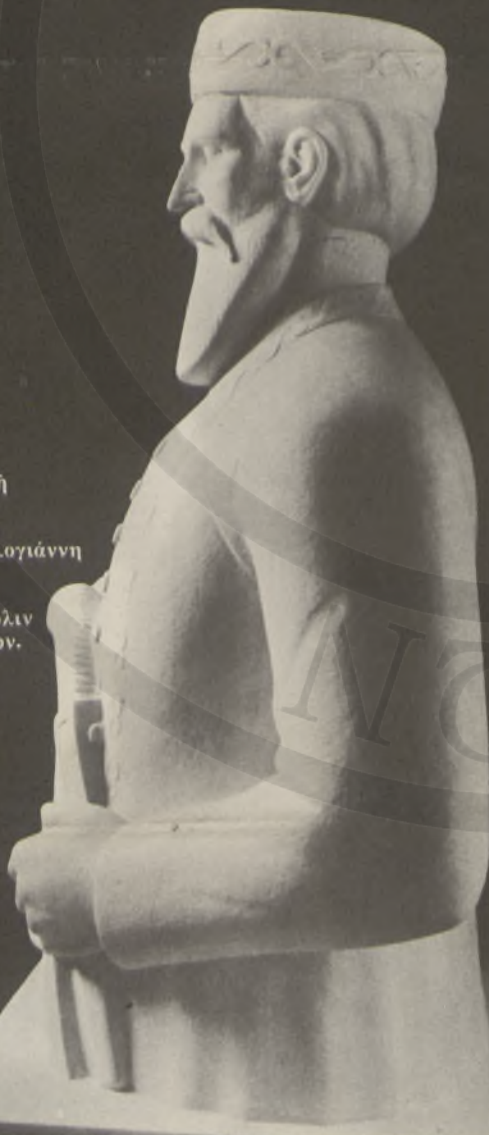

ΚΡΗΤΕΣ ΑΓΩΝΙΣΤΑΙ

Ο Δασκαλογιάννης

Του κ. Ε. Γ. ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΗ
καθηγητού της Πολιτικής Ιστορίας
της Παντείου Ανωτάτης Σχολής Πολιτικών
Επιστημών

Η
προτομή
του
ήρωος
Δασκαλογιάννη
είς
την
Ανόπολιν
Σφακίων.

Επιφ. «Γων Νε» Λυ 666-668/20-22 Δελ 70

ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΙ παραμένουν ασύγκριτοι εις τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας. Ἄν τὸ ὑπόδουλον ἔθνος μας ἐξεσηκώετο κατὰ τοῦ τυράννου του κάθε φορά πού οἱ ἐξωτερικές καὶ ἐσωτερικές συνθήκες τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἐθνική καὶ πολιτική του χειραφέτησι, στὴν Κρήτη ὁμως ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν ἐλευθερία ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ ξένου κατακτητοῦ ἔγινε βίωμα τοῦ λαοῦ, καθημερινὴ ἀσκησις πολεμική στὰ βουνὰ καὶ στοὺς κάμπους. Ἀλλὰ τὸ ἐπαναστατικὸ ἄνθος εὐδοκίμησε καὶ φούντωσε περισσότερο στὸ ἐνδοξο, τὸ ἀπόρητο φρούριο τῶν Σφακίων. Στὴν περιοχὴ τῶν Σφακίων πού γεννᾷ ἀνυπότακτους καὶ ὑπερήφανους πολεμιστὰς, ποτὲ δὲν ἐρρίζωσε ὁ ξένος κατακτητὴς, ὁ Βενετός, ὁ Τούρκος, ὁ Ἀράπης. Περισσότερο—ἂν μὴ πορὴ νὰ λεχθῆ—ἀπὸ τὴν ἄλλη Κρήτη, ὁ τόπος αὐτὸς κι οἱ ἄνθρωποι του δὲν σηκώνουν τὰ δεσμὰ τῆς σκλαβιάς.

Ἔνα ἀπὸ τ' ἀμέτρητα ἐπαναστατικὰ κινήματα τῆς Κρήτης κατὰ τῶν Τούρκων εἶναι ἡ ἐπανάστασι τοῦ Δασκαλογιάννη στὰ 1770, ἡ ὁποία ἐντάσσεται στὴν γενική ἑλληνική ἐπανάστασι πού εἶναι γνωστή μετ' ὄνομα Ὀρλωφικά. Ἡ ἐπανάστασι ἐκείνη εὐρίσκεται μέσα στὰ πλαίσια τοῦ πρώτου ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Μεγάλης ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1769-1774), ὁ ὁποῖος ἔληξε μετ' τὴν περίφημη συνθήκη τοῦ Κουτσούκ Καϊναρλί.

Εἶναι γνωστὸ στοὺς ἀναγνώστες μου, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Πέτρου, ὅταν ἡ Ρωσία ἐγκαινίασε νέαν ἀνατολικὴ πολιτική καὶ ἐπιδιώκουσα νὰ βρῆ διέξοδο σὲ ἀνοικτὴ καὶ θερμὴ θάλασσα, ἐδημιούργησε δξύτατο τὸ Ἀνατολικὸ Ζήτημα, οἱ Ρῶσοι πράκτορες δίσχιζαν τὴν Ἑλλάδα κι' ὀλόκληρη τὴν Βαλκανική γιὰ νὰ ξεσηκώσουν τοὺς ὑποδούλους ὀρθοδόξους καὶ πρώτα τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ ἐπιτύχουν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἕνα στρατιωτικὸν ἀντιπεριπασμὸ στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἀπὸ τότε ἐγεννήθησαν οἱ ἀπατηλὲς ἐλπίδες στὸ ἑλληνικὸ ἔθνος, ὅτι θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ξαναβρῆ τὴν ἐθνική του ἐλευθερία καὶ ν' ἀποκτήσῃ πολιτικὴν ἀνεξαρτησία μετ' τὴν βοήθεια καὶ τὴν προστασία τῆς μεγάλης ὀμόδοξης αὐτοκρατορίας τοῦ Βορρά.

Οἱ προσπάθειες τοῦ Μ. Πέτρου καὶ τῶν ἀμέσων διαδόχων του δὲν ἐπέτυχαν νὰ ξεσηκώσουν τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος. Ὑπέσχοντο νὰ διώξουν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν χριστιανικὴ Ἀνατολή, ἀλλὰ δὲν ἀμιλοῦσαν γιὰ τὴν περιπόθητη στοὺς Ἕλληνας ἐθνικὴ ἐλευθερία καὶ πολιτικὴ ἀυτονομία. Οἱ Ρῶσοι τότε ἤθελαν προφανῶς ν' ἀλλάξουν τὸν τουρκικὸ ζυγὸ μετ' τὴ ρωσικὴ ἡγεμονία καὶ διοίκησι. Γι' αὐτὸ καὶ τὰ ὑπόδουλα χριστιανικὰ ἔθνη τῆς Βαλκανικῆς, μ' ὄλο πού ἐτιμοῦσαν κι' ἐθαύμαζαν τὸν Πέτρο, δὲν παρεσύρθησαν ἀπὸ τὸ κήρυμά του.

Μετ' περισσότερὴ ἐπιδεξιότητα ἐπολιτεύθη στὸ ζήτημα τοῦ ἡ Αἰκατερίνη ἡ Μεγάλη. Ἀντελήφθη τοὺς πραγματικοὺς πόθους τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν εἰδίσασε νὰ τοὺς ὑποσχεθῆ ἀνάβωσι τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, γιὰ τὸν θρόνο τῆς ὁποίας προώριζε τὸν δευτερότοκο ἐγγονὸ τῆς, στὸν ὁποῖο ἐξέπιτηδες ἔδωσε τὸ προσφιλέστατο στοὺς Ἕλληνας ὄνομα Κωνσταντίνος. Ἰκανώτατοι πράκτορες κατέβηκαν στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ μυσήσουν τὸν λαὸ στὰ σχέδια τῆς Αἰκατερίνης, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους διεκρίθη ὁ Ἕλληνας ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Γεώργιος Παπαζώλης, ἀπὸ τῆ Σιάτιστα τῆς Μακεδονίας. Τὸ σύνολο σχεδὸν τοῦ κλήρου, τῶν προκριτῶν καὶ τῶν ὀπλαρχηγῶν ἀπεδέχθη τὸ ἐπαναστατικὸ κήρυγμα κι' ἡ συνωμοσία ἀπλώθηκε σ' ὄλη τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὴν Ἡπειρο καὶ τὴν Μακεδονία ὡς τὴν Πελοπόννησο καὶ τὰ νησιά τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου.

Ὁ ρωσοτουρκικὸς πόλεμος ἐκεῖνος ἐξέσπασε στὰ 1769 κι' ὅταν μοῖρα ρωσικοῦ στόλου ὑπὸ τοὺς ἀδελφοὺς Ὀρλώφ, ἐπανδρωμένη καὶ μετ' πολλοὺς Ἕλληνας ναυτικούς, παρουσιάσθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1770 στὰ νερά τῆς Μάνης, ὁ Μοριάς ξεσηκώθηκε πρῶτος, κι' ἡ πρώτη ἑλληνικὴ κυβέρνησι ἐγκαταστάθηκε στὸ Μυστρά τὸν Μάρτιον τοῦ 1770. Ἡ ἐπανάστασι αὐτὴ τοῦ Μοριά δὲν ὑπῆρξε εὐτυχής. Ἡ ἡγεσία καὶ ἡ βοήθεια πού ἔστειλαν οἱ Ρῶσοι στὴν Πελοπόννησο ἦταν ἀνίκανη καὶ κωμική. Τουρκικὲς δυνάμεις, ἐνισχυμένες μετ' δεκάδες χιλιάδων Ἀλβανούσων ληστῆς ἐπνίξαν τὴν ἐπανάστασι καὶ ὀλόκληρη τὴν Πελοπόννησο στὸ αἶμα.

Τὸ κύμα τῆς ἐπανάστασεως τοῦ 1770 ἀπλώθηκε, ὅπως εἶπα πιὸ πάνω, στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου κι' ἐφθασε ὡς τὴν μεγαλὸνησο Κρήτη, ὅπου ἐπρόβαλε τώρα μιὰ μεγάλη ἀλλὰ καὶ τραγικὴ μορφή τῆς Κρητικῆς Ιστορίας: ὁ Γιάννης Δασκαλογιάννης.

Ταξιδεύοντας μετ' ὁ καράβι του στὴν Ἰταλία, στὸ μεγάλο ἐμπορικὸ λιμάνι τῆς Τεργέστης, ὅπου ἤκμαζε μεγάλη ἑλληνικὴ

2

Η Χώρα τών Σφακιών,
τò σημερινό γραφικό
χωριουδάκι πού σφύζει
ἀπὸ ζωὴ καὶ
τουριστικὴ κίνησι.
ιδίως τὸ καλοκαίρι

παροικία, ὁ Δασκαλογιάννης ἦλθε σ' ἐπαφὴ μὲ ρώσους πράκτορες καὶ μὲ "Ἕλληνας πατριῶτες κι' ἐμυήθηκε στὴν νέαν ἐπαναστατικὴ κίνησι πού προοιωνίζε ἐλεύθερη καὶ μεγάλη Ἑλλάδα. Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1769 γύρισε στὴν Κρήτη μὲ τὸ καράβι τοῦ φορτωμένο πολεμοφόδια, ἀποφασισμένοι νὰ ξεσηκώσῃ τὴν πατρίδα του, ὅπου εἶχαν ἤδη φτάσει εἰδήσεις ἐλπιδοφόρες ἀπὸ τὸ Μοριά καὶ τὴν Ἑλλάδα γιὰ τὸ προετοιμαζόμενο γενικὸ ξεσάκωμα. Στὸν Ἐμπρόσγιο τῶν Σφακιῶν ἐκάλεσε τοὺς ἀρχηγούς τῶν ἀρχαίων οἰκογενειῶν τῆς περιοχῆς τῶν Σφακιῶν καὶ τοὺς δοκιμασμένους καπετάνιους ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους ἦσαν ὁ Μανούσακας κι' ὁ ἀνιψιὸς του Κωνσταντῆος Σήφακας. Στὴ συνέλευσι ἐκείνη τῶν Σφακιανῶν ἀρχηγῶν ὁ Δασκαλογιάννης ἐξήγησε τὴς ἐνέργειες τῆς Αἰκατερίνης Β' γιὰ νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Τούρκων, τὴς συνειδητοποίησι τοῦ στὴν Τεργέστη καὶ στὴ Βενετία μὲ τὸν ἀρχηγὸ τοῦ ρωσικοῦ στόλου Θεόδωρο Ὁρλώφ καὶ τοὺς ὁμογενεῖς, μὲ τὸν μπετῆ τῆς Μάνης, μὲ τὸν μεγάλο πρόκριτο τῶν Καλαμῶν Παναγιώτη Μπενάκη, πού ἐπαιξε βασικὸ ρόλο στὴν ὀργάνωσι τῆς συνωμοσίας αὐτῆς, μὲ τὸν Γεώργιο Παπάζωλη κι' ἄλλους ὁμογενεῖς προκρίτους καὶ κληρικούς καὶ ἐβεβαίωσε τὴς ὑποσχέσεις τῆς Αἰκατερίνης, ὅτι θὰ βοηθήσῃ τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων μὲ σημαντικὰς πολεμικὰς δυνάμεις κι' ἀφθονὰ ἐφόδια. Ἐδῶσαν ἀκόμη τὴν εἰδησι ὅτι ὁ ρωσικὸς στόλος θὰ φθάσῃ ὡς τὴν Κρήτη, γιὰ νὰ κτυπήσῃ, μὲ τὰ πυροβόλα του τὴς πόλεις καὶ τὰ φρούρια καὶ νὰ βοηθήσῃ τοὺς Κρητικούς νὰ διώξουν τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὸ νησι τοῦς. Ὑπῆρξαν βέβαια κάποιες ἀντιρρήσεις τῶν διστακτικῶν καὶ τῶν φρόνιμων, ἀλλ' ἡ πλειοψηφία τῶν καπετάνιων ἐδέχθη τὴς προτάσεις τοῦ Δασκαλογιάννη καὶ τελικὰ ἀποφασίσθηκε ἡ προετοιμασία κι' ἡ ἐπανάστασι μὲ τὴν προσμονὴ τοῦ ρωσικοῦ στόλου στὰ νερὰ τῆς Κρήτης.

Ὅταν ἡ μοῖρα τοῦ Ρωσικοῦ στόλου ἔφτασε στὸ Αἴγαιο, ὁ Δασκαλογιάννης ἔστειλε τὸν ἀδελφὸ του Παῦλο γιὰ νὰ συνειδητοῦν, μὲ τὸν ἀρχηγὸ τῆς μοῖρας Θεόδωρον Ὁρλώφ. Ὅταν ὁ ἀπεσταλμένος ξαναγύρισε στὴν Κρήτη, ἔφερε μαζί του ἐπιστολὴ τοῦ Ὁρλώφ πρὸς τοὺς Κρητικούς, στὴν ὁποία ὁ ἀρχηγὸς τῆς ρωσικῆς αὐτῆς ἐκστρατείας ἀνέπτυσε τὰ στρατιωτικὰ του σχέδια καὶ καθυρῆζε τὴν ἡμέρα πού θὰ ἔπρεπε οἱ ἐπαναστατικὰς δυνάμεις νὰ βρεθοῦν μπροστὰ στὰ Χανιά γιὰ νὰ συντονίσουν τὴ δράσι τοῦς μὲ τὰ ρωσικὰ πολεμικὰ καράβια πού θὰ κτυποῦσαν ἀπὸ τὴ θάλασσα τὸ φρούριον καὶ τὴν πόλι.

Στὴς 25 Μαρτίου 1770 ἐπραγματοποιήθη γενικὴ συνέλευσι τῶν προκρίτων τῶν Σφακιῶν καὶ τῶν γύρω ἐπαρχιῶν στὴν Ἀνώπολι. Οἱ ἀντιπρόσωποι, μέσα σὲ ἀτμόσφαιρα πολεμικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, διώρισαν τὸν Δασκαλογιάννη γενικὸν ἀρχηγὸ κι' ἐκήρυξαν τὴν ἐπανάστασι. Ἀπὸ τὴν Ἀνώπολι μετεκινήθησαν οἱ ἐνοπλιοὶ ἐπαναστάτες στὴν Κράπη τοῦ Ἀποκορώνου, ὅπου παρηκολούθησαν στὸ μοναστήρι τοῦ ἀγίου Ἰωάννου Προδρόμου τὴ λειτουργία τῆς δευτέρας Ἀναστάσεως.

Στὸ στρατόπεδο τῆς Κράπης συνεκεντρώθησαν ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Σφακιανούς, περίπου χίλιοι, καὶ λίγες ἑκατοντάδες ἐπαναστάτες ἀπὸ τὰ διαμερίσματα τῶν Χανιῶν καὶ τοῦ Ρεθύμνου. Σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο πού εἶχε καταρτίσει τὸ ἐπιτελεῖο τοῦ Ὁρλώφ, τὸ ἐπαναστατικὸ σῶμα μοιράστηκε σὲ δύο τμήματα: τὸ ἓνα μὲ ἀρχηγούς τὸν Γεωργακομάρκο, τὸν Μωράκη καὶ τὸν Μανούσακα ἐβάδισαν πρὸς τὸ Ρεθύμνο, ἐνῶ ὁ Δασκαλογιάννης μ' ἄλλους ὀπλαρηγούς ἐβάδισαν πρὸς τοὺς Κάμπους τῆς Κυδωνίας κι' ἐκεῖθε κατέβηκαν κι' ἐπίασαν τὴς πλαγιὰς τοῦ βουνοῦ τῆς Μαλάξας ὡς τὸ χωριὸ Παναγιά. Ἀπὸ τὴς θέσεις αὐτῆς πού δεσπόζουν στὸ λεκανοπέδιο τῶν Χανιῶν ἐπερίμεναν μὲ ἀγωνία, μὲ τὰ μάτια προσηλωμένα πρὸς τὸ Κρητικὸ πέλαγος, νὰ ἀντικρύσουν τὰ ρωσικὰ πολεμικὰ καράβια. Ἀλλὰ μάταια ἐπρόσμεναν. Ὁ Ἀλέξης Ὁρλώφ, μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς ἐπαναστάσεως στὴν Πελοπόννησο, λογαριάζοντας περισσότερο τὸ δικὸ του γόητρο παρά τὴς προσδοκίαις καὶ τὴς ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων, ἀναζητοῦσε στὸ Αἴγαιο τὸν τουρκικὸ στόλο κι' ἐπεδίωξε, ἀφοῦ ἀπέτυχε στὴ στεριά, νὰ κερδίσῃ μιὰ σημαντικὴ νίκη στὴ θάλασσα. Τοὺς Κρητικούς τοὺς ἔσχασε ἐντελῶς κι' ἔτσι τοὺς ἐδίδαξε πόσο ἀνόητοι ὑπῆρξαν, ὅταν ἐστήριξαν ὅλες τὴς ἐλπίδες τοῦς στὴς ξένες ὑποσχέσεις.

Γεμᾶτοι ἀπὸ ἀπογοήτεσι οἱ ἐπαναστάτες τοῦ Δασκαλογιάννη ἐπέστρεψαν πίσω στ' Ἀσκύφου κι' ἐκεῖ τότε ἔγινε νέα συνέλευσι τῶν ἀρχηγῶν γιὰ νὰ σκεφθοῦν πῶς θ' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐξαγριωμένη Τουρκία...

Μεγάλαις τουρκικὰς δυνάμεις ἀπὸ τὰ Χανιά, τὸ Ρεθύμνο καὶ τὸ Ἡράκλειο ἐξέκριναν νὰ πατήσουν τὰ Σφακιά καὶ ἐσημειώθησαν φονικώτατες μάχες στὸν Καλλικράτη, στ' Ἀσκύφου, στὸ Νίμπρο, στὸ Μουρί, στὸ Λουτρό, στὴν Ἀνώπολι, στὴν Ἀρράδαινα. Ἐπὶ τέσσαρες μῆνες οἱ ἐπαναστάτες προσπαθοῦσαν ν' ἀποκρούσουν τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Σφακιῶν, ὥσπου κουρασμένοι, δεκατισμένοι κι' ἀπελπισμένοι, ἐσκορπίστησαν ὅσοι ἐσώθησαν στ' ἀπόκρημνα χωριά καὶ στὰ βουνὰ γιὰ νὰ βροῦν σωτηρία.

Ὁ Δασκαλογιάννης, ἀντικρύζοντας τὴ συμφορὰ πού ἔφερε σ' ὅλη τὴν Κρήτη ἡ ἐπανάστασι πού τόσο ἀμελέτητα ὠργάνωσε, καὶ πιστεύοντας ὅτι μποροῦσε μὲ τὸν δικὸ του θάνατο νὰ ἐλαφρῶσῃ τὰ δεινὰ τῶν Κρητικῶν, ἀποφάσισε νὰ παραδοθῇ παρά τὴν ἀντίθετη γνώμη καὶ τὴς παρακλήσεις τῶν συντρόφων του. Στὸ χωριὸ Κρούσια ἀποχαιρέτησε μὲ δάκρυα τοὺς συμπολεμιστὰς του καὶ παραδόθηκε στοὺς Τούρκους τῆς Ἀνώπολης, οἱ ὁποῖοι τὸν ὠδήγησαν στὸ Φραγκοκάστελλο καὶ τὸν παράδωσαν στὸν Βεζύρη. Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοσι τὸ τέλος τοῦ Δασκαλογιάννη ἦταν οἰκτρό. Ἀφοῦ τὸν ἐτυράνησαν μὲ ἀπάνθρωπα βασανιστήρια, τὸν ἔδωσαν ζωντανό.

Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ τραγικὸ τέλος τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770. Τὰ δεινοπαθήματα τῶν Κρητικῶν καὶ οἱ χιλιάδες τὰ θύματα ὀφείλονται κατὰ κύριο λόγο στὴς ψευδεῖς ὑποσχέσεις τῆς Αἰκατερίνης καὶ τῶν πρακτῶρων τῆς.

Ε.Γ.Π.